

Maiju saunoo

Suomalainen saunaperinne korutaiteen keinoin

LAB-ammattikorkeakoulu

Kuvataiteilija (AMK)

2024

Maiju-Alina Hannula

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Julkaisun laji	Valmistumisaika
Maiju-Alina Hannula	Opinnäytetyö, AMK	2024
	Sivumäärä	
	23	
Työn nimi		
Maiju saunoo		
Suomalainen saunaperinne korutaiteen keinoin		
Tutkinto ja koulutusala		
Kuvataiteilija (AMK)		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja)		
LAB-ammattikorkeakoulu		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyössä tutkittiin suomalaista saunaa ja sen perinteitä korutaiteen sekä valokuvauksen keinoin. Idea koko opinnäytetyöhön lähti tekijän oman perheen saunaperinteestä edesmenneen sukutilan kiveen liittyen, joka on ollut aina kotien kiukaissa. Taiteellisessa toteutuksessa kierrettiin vuoden alkukevästä loppukesään asti erilaisia saunoja, joista otettiin kiuaskivi ja jätettiin tilalle kaiverrettu kivi. Kaiverretut kivet oli numeroitu tukkimiehen laskelmamenetelmää hyödyntäen sen mukaan, kuinka mones sauna oli kyseessä. Yksi viiva merkitsee laskelmassa yhtä saunaa. Lisäksi kiviin oli kaiverrettu pienellä nimellä ”maiju”.</p> <p>Osana teosta kerättiin ihmisten saunamuistoja ja ajatuksia saunasta, sekä tekijä itse piti saunapäiväkirjaa. Lisäksi valokuvattiin saunamatkasta erilaisia valokuvia.</p> <p>Esille näyttelyyn tuli hyllyille vierailuista saunoista otetut erilaiset kiuaskivet. Lisäksi mukana oli saunapenkki, jonka päällä lepäsi valokuva-albumi. Tilassa oli myös ääniteos, jossa luettiin ääneen ihmisten kertomat saunamuistot.</p>		
Asiasanat		
sauna, suomalainen sauna, saunaperinne, korutaide, kiuaskivi, saunamuistot		

Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Maiju-Alina Hannula	Thesis, UAS	2024
	Number of Pages	
	23	
Title of Publication		
Maiju goes sauna		
Possible subtitle(s)		
Degree, Field of Study		
Bachelor of Culture and Arts (UAS)		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party)		
LAB University of Applied Sciences		
Abstract		
<p>In the thesis, the Finnish sauna and its traditions had been studied by means of jewelry art and photography. The idea for the entire thesis came from the sauna tradition of the artist's own family, in connection with the stone of the deceased family farm, which has always been in the stoves of homes. In the artistic implementation, from the beginning of the spring to the end of the summer, different saunas were visited, from which the sauna stone was taken, and a carved stone was left instead. The carved stones were numbered using the log man's calculation method, according to how many saunas there were. One line means one sauna in the calculation. In addition, the name "maiju" was engraved on the stones in small letters.</p> <p>As part of the work, people's sauna memories and thoughts about the sauna were collected, and the artist herself kept a sauna diary. In addition, various photos from the sauna trip were photographed.</p> <p>Various sauna stones taken from the visited saunas were put on display at the exhibition. In addition, a sauna bench on which rested a photo album. There was also an audio piece in the showroom, where sauna memories told by people are read aloud.</p>		
Keywords		
sauna, Finnish sauna, sauna tradition, jewelry, sauna stone, sauna memories		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Taidetta suomalaisesta saunomiskulttuurista.....	2
2.1	Suomalainen sauna taiteessa ja taiteilijat sen tulkitsijoina	2
2.2	Prosessitaide	5
3	Teoksen toteutus ja prosessi.....	6
3.1	Teoksen tekotapa	6
3.2	Materiaalivalinta	6
3.3	Saunojen kiertely osana arkea	7
3.4	Valokuvat	10
3.4.1	Kaiverrettava asia ja savella luonnostelu.....	10
3.4.2	Kaivertaminen	12
4	Havainnointi.....	15
4.1	Saunapäiväkirja	15
4.2	Saunamuistojen ja -ajatusten keräily	16
5	Näyttely	18
5.1	Teos näyttelytilassa	18
5.2	Näyttelykokonaisuus kerronnan välineenä	18
6	Yhteenveto ja pohdinta.....	22
	Lähteet.....	23

1 Johdanto

Käsittelen aiheenani suomalaista saunaa ja sen perinteitä korutaiteen sekä valokuvauksen keinoin. Idea aiheeseen lähti alun perin siitä, kun ymmärsin yleisten saunaperinteiden lisäksi saunaan liittyvän monesti myös perheiden ja ihmisten omia perinteitä. Perinteet eivät olleetkaan ainoastaan esimerkiksi lauantaisin ja juhlapyhinä saunomista tai vastomista. Mielestäni tässä on jotain todella intiimiä ja kaunista, erityisesti kun nämä perinteet periytyvät jälkipolville. Aihetta tukeakseni keräsin teokseen ihmisten saunamuistoja ja -ajatuksia anonymisti, eli nimettömänä siten, että heidän henkilöllisyytensä eivät tule ilmi vastauksista. Yllätyin, miten iloisia mutta myös todella kipeitä muistoja ihmisillä oli. Joitakin vastauksia lukiessa saatoinkin herkistyäkin hieman.

Hyödynnän teosta toteuttaessa oman perheeni yhtä saunaperinnettä, johon kuuluu saunominen Lavaniemen kiven kanssa. Äitini puoleisella suvulla oli aikoinaan kaunis tila Etelä-Karjalassa Lavaniemessä, joka saunassa kerrottujen tarinoiden mukaan muistutti suomalaisen Niskavuori-elokuvan päähenkilön tilaa. Ajan myötä tila menetettiin, mutta siitä jäi meille kivi, jonka muistan lapsesta saakka olleen aina kotisaunan kiukaassa. Se on oikeastaan aika ruma ja rosoinen kivi mutta siihen liittyvät tarinat tekevät siitä kauniin.

Teoksessani olen hyödyntänyt tätä perinnettä kiertämällä erilaisia suomalaisia saunoja. Jokaisesta saunasta olen ottanut mukaani kiuaskiven, joka tulee olemaan esillä opinnäytetyönäyttelyssä. Otetun kiuaskiven tilalle olen jättänyt uuden kiuaskiven, johon olen kaivertanut käsin tukkimiehen kirjanpidolla, kuinka mones sauna on kyseessä sekä nimen "maiju". Samalla olen kerännyt havaintoja ja ajatuksiani päiväkirjaani sekä ottanut talteen ihmisten saunamuistoja. Saunon monta kertaa viikossa, lähestulkoon päivittäin. Sauna on minulle rakas paikka, jossa löydän kotoisan ja todella syvän rentoutumisen tilan. Siellä on aina turvallinen olo ja arkisena suorittajana pääsen saunassa aina pakoon stressiä ja kiirettä.

Opinnäytetyönäyttelyssä olen asettanut otetut erilaiset kiuaskivet esille. Lisäksi nähtävillä on kuvia saunareissuiltani ja ihmisten saunamuistoja. Näyttely on dokumentaarinen ja kertoo katsojalle teoksesta, koska luonnollisesti koko teos ei sijaitse galleriatilassa, vaan myös kierrettyissä saunoissa.

Ei ole ensimmäinen kerta, kun käsittelen taiteessani sauna-aihetta. Taideopintojeni toisena vuonna kontekstuaalisuuden kurssilla esitin kollegan kanssa performanssin julkisessa opiskelijoiden sekasaunassa. Halusimme kokeilla, kuinka saunan ilmapiiri muuttuu, kun sinne ei tullakaan perinteiden mukaisesti alasti, vaan juhlavaatteissa. Olimme huomioineet puheutumisen lisäksi myös jalkineet, asusteet, korut ja meikit.

2 Taidetta suomalaisesta saunomiskulttuurista

2.1 Suomalainen sauna taiteessa ja taiteilijat sen tulkitsijoina

Suomalainen sauna on innoittanut monia taiteilijoita ja on jatkuvasti ajankohtainen aihe. Vuosien varrella siihen liittyvät näkökulmat ovat muuttuneet, vaikka perinne on siinä lähes-tulkoon aina jollakin tavalla läsnä.

Esimerkiksi suomalainen taidemaalari, realismin ja kansallisromantiikan uranuurtaja Akseli Gallen-Kallela (1865–1931) käsittelee sauna-aihetta vuonna 1889 valmistuneessa öljymaalauksessaan Saunassa (Kuva 1). Teoksessa perhe saunoo tummassa saunassa, jonka kullekin lauteista voi päätellä saunan olevan vanha ja monia perinteitä nähnyt. Maalauksessa tulee yhteisöllisyys hyvin ilmi muun muassa siitä, että ihmiset auttavat toisiaan peseytymään. Teoksessa vaatteet yllä oleva nainen näyttää mahdollisesti tarkistavan miehen päänahkasta kenties täitä. Aikaisemmin tyypillisesti naisväki avusti miesväkeä peseytymisessä, harvoin toisinpäin. Naiset taas avustivat toisiaan peseytymään ollessaan saunassa. Yhteisöllisyydestä ja ilmapiiristä kertoo paljon se, että alastomuus on luonnollista eikä teoksessa ole havaittavissa minkäänlaista eroottisuutta.

Gallen-Kallelan teoksessa tulee kauniisti esille perinteet liittyen peseytymiseen. Toisen peseytymisessä avustaminen on harventunut tänä päivänä. Tietenkin heitä, jotka tarvitsevat peseytymisessä apua, avustetaan, esimerkiksi lapsia tai jos on liikuntarajoitteita. Kuitenkin sellainen peseytymisessä avustaminen on vähentynyt, jossa pestävä ihminen kykenisi peseytymään itsekin. Tähän ilmiöön toisaalta liittyy myös se, että nykyään monissa saunoissa peseytymismahdollisuudet ovat saunan ulkopuolella suihkuissa, eikä vesiämpärien avulla saunassa. Mökillä olemme auttaneet esimerkiksi sisarusteni kanssa toisiamme peseytymisessä vesiämpärien kanssa, koska esimerkiksi isosiskoni kadehdittavan pitkiä ja paksuja hiuksia olisi hankalaa ja työlästä pestä yksin. Lisäksi selänpesu saunassa on tietenkin yleisempää, koska harva ihminen taipuu pesemään sitä samalla tavalla kuin muuta kehoa.

Kuva 1. Akseli Gallen-Kallela, Saunassa, 1889 (Kansallisgalleria)

Kun vertaa Akseli Gallen-Kallelan vuonna 1889 tekemää teosta (Kuva 1) tekstiilitaiteilija Sari Kettusen vuonna 2021 tekemään samanaiheiseen teokseen (Kuva 2), voi havaita, että saunan perinteikkyys ja yhteisöllisyys eivät ole kadonneet minnekään. Kettunen on halunnut viestiä kangaspuilla kudotulla teoksellaan nimeltä Folk Sauna Spirit saunomisen ihannuutta ja henkistä puolta. Hänen teoksessaan ihmiset saunovat uima-asut yllä, mikä eroaa Gallen-Kallelan teoksessa oleviin alastomiin henkilöihin. Kettusen teos kuvaa mielestäni perinteistä nykypäivän julkista sekasaunaa, jossa ihmiset saunovat sukupuolesta riippumatta uima-asut yllä. Tietenkin on myös niitä sekasaunoja, joissa ei uima-asuja pidetä mutta se on usein vapaaehtoista.

Kuva 2. Sari Kettunen, Folk Sauna Spirit, 2021 (Kettunen 2021)

Kuvataiteilija Pive Toivonen kiertää erilaisia saunoja, jotka hän piirtää jälkikäteen korvaten kansasaunajat sympaattisilla eläinhahmoilla (Kuva 3). Meidän molempien teoksia yhdistää saunojen kiertely ja teoksien tekeminen niiden pohjalta. Toivonen piirtää ja minä kaiverran kiviä. Samaistun taiteilijan näkemykseen siitä, miten kaikenlainen saunakulttuuri viehättää. Mielestäni itse saunakokemus tuo suurimman inspiraation työskentelyyn sen sijaa, että esimerkiksi kävisi vain vilkaisemassa saunaa eikä saunoisi siellä. Silloin teoksesta puuttuisi jotain todella olennaista, vaikkakin kyseessä on asia, joka ei ole näkyvillä konkreettisesti teoksessa. (Suomen Saunaseura 2024.)

Kuva 3. Pive Toivonen, Aamusauha Örössä, 2022 (Toivonen 2024)

2.2 Prosessitaide

Toivosen ja minun teokseni voisi sijoittaa prosessitaiteen piiriin, jossa teoksen työstö- ja syntymisprosessin merkitys korostuu. Valmiina olevassa teoksessa on näkyvässä osassa muun muassa teoksen tekovaiheet ja sen ulkonäkö on yleensä toissijaista. Prosessitaiteen kulta-aikaa elettiin 1960–1970-luvuilla. Toivosen ja minun teoksissani prosessitaiteelle tyyppillistä on saunojen kiertäminen, mikä ei välttämättä näy suoraan teoksien lopputuloksessa. Kuitenkin työskentelytapa on kuin teoksen koko idea ja sydän, mitä ilman teosta ei olisi. Koen, että teoksessani itse oikea teos on sen työskentelyvaihe eli saunojen kiertely. (Tate.)

Prosessitaiteelle ominaista on sen rajat tai rajattomuus, mitkä taiteilija itse määrittelee. Esimerkiksi minulla se on rajattomuus. Aion jatkaa saunojen kiertelyä ja teoksen työstämistä niin pitkään kuin pystyn saunoa. Se on jatkuva prosessi, jonka päättymisestä en vielä tiedä. Opinnäytetyönäyttelyssä katsoja näkee, missä vaiheessa prosessia olen ja sen keskeneräisyyden. Toisaalta tarvitseeko teoksen olla koskaan valmis vai onko se kenties aina valmis, mutta jatkettava teos. Riippuu, kuinka teoksen haluaa määritellä. Toivosen ja minun teoksiani voisi kuvailla teossarjoiksi, yksittäisiä teoksia toisiinsa vahvasti aiheen kautta linkittyneinä. (Tate.)

3 Teoksen toteutus ja prosessi

3.1 Teoksen tekotapa

Toteutan teoksen korutaiteen ja erityisesti kiven kaivertamisen kautta. Taideopintojeni toisena vuotena kävin Tarja Tuupaisen kivistä kurssin, joka mullisti käsitykseni taiteesta ja kivistä materiaalina. Olin aikaisemmin ajatellut, että kivi on kova "klöntti", jota ei voi muokata halumallaan tavalla. Yllätyin, miten paljon kivelle pystyy tekemään. Sitä pystyy veden ja timanttiterän ansiosta kaivertamaan, sahaamaan ja lisäksi myös hiomaan sekä kiillottamaan. Kiven työstäminen eroaa muista tekemistäni taiteen tekniikoista siinä, että mieli on kiveä työstäessä tyhjä. Silloin en ajattele oikeastaan yhtikäs mitään, mikä on harvinaista herkkua kaltaiselleni yliajattelijalle. Kiven työstäminen tuntui sen verran meditatiiviselta, että ajattelin tämän olevan minun juttuni.

Opinnäytetyötä miettiessä kaikki muu oli epävarmaa mutta tiesin haluavani työstää kiveä. Korutaide on terminä mahtava, koska monille tulee heti mieleen keholle puettavat korut, kuten perinteiset kaula- ja korvakorut. Korutaide on kuitenkin paljon muutakin, ei välttämättä puettava asia. Kaiverretut kiuaskivet ovat kiukaan ylle puettavia kiviä. Ne on laskettu kiuaskaiden päälle päällyskiviksi, eikä niitä voi sijaintinsa vuoksi edes koskettaa. Periaatteessa nämä kivet voisi luokitella myös kiviveistoksiksi ja mikseivät ne voisi olla molempia.

3.2 Materiaalivalinta

Tiesin jo alusta alkaen haluavani käyttää materiaalina kiveä. En kuitenkaan tiennyt millaista kiveä. Kun syntyi idea kiukaisiin jätettävistä kaiverretuista kivistä, materiaalin valinnan merkitys kasvoi. Löylyjen täyteisessä saunassa kiukaalta ja kiuaskiviltä vaaditaan kestävyyttä. Kiuaskivet eivät tietenkään ole ikuisia, vaan niitä täytyy vaihtaa ajoittain. Kuitenkin ne kestävät suuria lämpötiloja ja kosteutta. Pohdin mitkä kivilajit kestäisivät olosuhteita parhaiten. Pohdin ensin graniittia, mutta pelkäsin sen murentuvan kuumuudesta ja jätin pois vaihtoehtoista. Sen jälkeen kokeilin kaivertaa vuolukiveen, koska monet kiukaisiin tarkoitetut koristekivet on valmistettu siitä. Vuolukivi oli kuitenkin minun makuuni liian siisti ja sileä kivi. Kaipasin jotain rosoisempaa ja ehkä rumempaa, kuten perheeni Lavaniemen kivi. Silloin tunsin itseni tyhmäksi, kun en tullut ajatelleeksi suoraan kiuaskiviä. Ne on tarkoitettu kiukaan ylle ja kestävät sen olosuhteita parhaiten.

Aloitin vertailemalla kiuaskivilajikkeita. Halusin löytää kivilajin, joka sopisi mahdollisimman moneen erilaiseen saunaan. Yleisin kiuaskivi on oliviinidiabaasi ja sen ollessa myös taloudellisesta näkökulmasta edullisimmasta päästä, valitsin sen. Vaikka oliviinidiabaasi ei ole erityisen kestävä kivilaji, koen sen kiehtovana piirteenä teoksessani. Kaivertamani kivet

eivät ole ikuisia ja näin ollen ne tulevat ajan myötä vähitellen katoamaan kiertämistäni saunoista, eikä minusta jää niissä mitään jäljelle. Siinä on jotain kaunista, koska ihminen on itsekin lopulta pois katoava.

Olen tyytyväinen, että kiersin erilaisia saunoja, koska näin ollen sain käsiini erilaisia kiuaskiviä ja tutustuttua niiden ominaisuuksiin. Toisaalta etsiessäni tietoa kiuaskivistä, en voinut olla ihmettelemättä, miten niukasti niistä löytyy informaatiota ja erilaisista riskeistä niihin liittyen. Esimerkiksi valkoinen dolomiitti on valkoinen sileä koristekivi, jota käytetään usein kiukaissa päällyskivinä kauniina esteettisenä elementtinä. Katsoessani verkkokauppoja, harvassa kerrottiin valkoisten koristekivien olevan dolomiittia. Mainittiin vain nimellä ”valkoinen koristekivi”. Tosiasiassa valkoista dolomiittia tulee seurata todella tarkasti saunoessa. Kivilajina se kuluu nopeasti ja voi päästää kuluessaan kivipölyä ilmaan. (Suomen Saunaseura 2022.)

Silmiini sattui Saunaseuran nettisivuilta tietoa myös peridotitista. Sitä keräämistäni kiuaskivistä ei löydy, koska nykyään sitä ei saa kuin tietyltä taholta jos sieltäkään. Kyseinen kivilaji on ollut aikaisemmin suosittu, mutta poistunut vähitellen kiuasmaailman markkinoilta mahdollisten asbesti esiintymien vuoksi. Nyt sitä käytetään lähinnä rakennuspuolella. Kiuaskivenä se kuitenkin varaa tehokkaasti lämpöä ja antaa rajummat lölyt. Valitettava tosiasia on se, että mikäli kiuaskivessä on asbestiesiintymää, sitä nousee myös saunaan ilmaan saunojen hengitettäväksi. (Suomen Saunaseura 2022.)

Oman kotini kiukaasta tunnistin korkean asteen lämpökäsitellyn oliviinidiabaasin. Nämä kyseiset kiuaskivet ovat tavallisia oliviinidiabaasi-kiviä kestävämpiä ja väriltään vaaleampia. Kokeillessani kaivertaa kiveä, oli se kovaa ja työläämpää työstää.

Innostuin saadessani esimerkiksi uimahalleista valikoimaani keraamisia kiviä. Janosin saada tietää, mistä ne on valmistettu ja miten. Saamani keraamiset kivet olivat Kerkesin kiviä. 90-luvulla keraamikko Teppo Hurme kehitteli savesta kiuaskiviä, jotka kestäisivät luonnonkiviä paremmin saunan olosuhteita. Erityisesti uimahalleissa kiukaat käyvät kovilla ja keraamisten kivien tullessa markkinoille ei kiuaskiviä ole tarvinnut vaihtaa kuukausittain. Rahansäästö on ollut suuri. Ensimmäinen uimahalli, joka kokeili Kerkesin kiviä, oli Helsingin Itäkeskuksen uimahalli. (Rajaportin sauna 2003.)

3.3 Saunojen kiertely osana arkea

Usein ihmiset käyvät arjessa saunassa tietyissä saunoissa. Monesti se on esimerkiksi kotisauna, talonyhtiön sauna tai lähellä sijaitsevan uimahallin sauna. Harvoin arkena ihminen vaihtelee saunaa. Myönnän saavani parhaimmat lölyt aina lapsuuden kodin saunassa, vaikka se on sähkölämmitteinen, koska omiin lölykokemuksiin vaikuttaa muistot saunassa.

Sama pätee mummieni mökkien saunoihin. Tämän vuoksi oli mielenkiintoista aloittaa erilaisissa saunoissa käyminen. Niitä ei tarkastellutkaan samasta näkökulmasta, koska niihin saunoihin ei ollut vahvoja tunnesiteitä. Muistoja niissä kuitenkin syntyi ja pidänkin saunojen kiertelyä rikastuttavana kokemuksena, erityisesti niiden keskinäisen erilaisuuden vuoksi.

Opiskelijasaunoissa oli todella paljon porukkaa ja tunnelma usein korkealla. Aluksi niissä oli naisten- ja miesten saunavuorot, mutta myöhemmin illasta sekasauna. Sekasaunoissa oli enemmistö miesopiskelijoita ja olinkin usein ystäväni kanssa ainoat naissukupuolta edustavat opiskelijat. Olimme myös lähes aina ainoat, joilla oli uima-asut yllä. Joskus sekasaunaan tuli muutamia naisopiskelijoita. Feminismin näkökulmasta olisi yksinään toinen aihe miettiä, miksi miehillä ei ollut uimahousuja yleisistä säännöistä huolimatta ja minkä vuoksi naiset tunnollisesti tätä noudattivat. Pohdin myös, onko sekasaunoissa vähän naisia sen vuoksi, että he eivät koe haluavansa saunoa alastomien miesten kanssa. Tunnelma opiskelijasaunoissa oli mielestäni aina rento. Vaikka saunaan ei olisi enää mahtunut saunojia, oli ryhmähenki sellainen, että pyrittiin aina saamaan nipistettyä pienikin tila uudelle saunojalle. Usein saunat olivat kuitenkin niin täynnä, että löylyt eivät tuntuneet mielestäni tarpeeksi. Pidän kuitenkin siitä, että saunoihin pystyi tulemaan, vaikka ilman kaveria ja löytämään sieltä aina keskusteluseuraa. Monesti keskustelut olivatkin ikään kuin koko saunan yhteisiä. Käydessämme ystäväni kanssa usein samoissa opiskelijasaunoissa, löytyi sieltä uusia "saunaystäviä", joita ei välttämättä nähnyt muuten kampuksella, mutta aina kerran viikossa saunassa vaihdettiin kuulumisia ja puitiin opiskelustressiä.

Koin myös Seinäjoella ensimmäisen hotellisaunan, joka oli hotellihuoneemme kylpyhuoneessa. Se oli todella kaunis sauna, mutta löylyjä sieltä ei saanut melkein laisinkaan. Nauroimme seurani kanssa, että tuntui kuin istuisimme alasti puisessa huoneessa. Heitimme kiukaaseen löylyä ja sieltä nousi lämpöä, mutta se karkasi heti ilmavista lasiseinämistä, joissa raot olivat yllättävän leveät. Erään yksion sauna oli taas pienin sauna, jossa olin koskaan käynyt. Se oli samankokoinen kuin mökin huussi ja istumaan mahtui juuri ja juuri kaksi ihmistä. Todella kovat löylyt sieltä kyllä sai.

Asuntovaunusauna Kafi ja pakettiautossa sijaitseva sauna "saunapaku" olivat myös viihtyisiä, vaikka niiden ulkomuoto saattoi antaa ennakkoluuloja. Erityisesti asuntovaunusaunassa sai voimakkaat löylyt, jotka ovat muutenkin mieleeni. Uimahalleissa saunominen oli taas arkisempaa ja siellä ihmisten vaihtuvuus tiuhempaa. Löylyt olivat pehmeitä ja tarjolla oli muovisia peflettejä. Pehmeät löylyt sopivat saunassa täydellisesti kaikkensa antaneeseen olotilaan, kun on uinut itsensä uuvuksiin altaiden puolella. Erityismaininnan antaisin Lappeenrannan uimahallin saunan lauteille. Ne ovat nimittäin niin leveät, että jalat mahtuvat olemaan ylälauteilla suorina ja löyly pääsee niihin ihanasti.

Savusaunassa en ollutkaan käynyt aikoihin, joten mennessäni Joutsenon Saunaseuran savusaunaan en ajatellutkaan miten savu mustuttaa kasvoja, käsiä ja kehoa. Minulla oli muutenkin vain ohut pefletti mukana, eikä paksua kuten muilla. Tämän seurauksena olin tosiaan savun tahrима. Se ei kuitenkaan haitannut ja savusauna oli yksi suosikeistani. Pidin pehmeistä, mutta voimakkaista löylyistä. Löylyä heittänyt iäkkäämpi nainen tiesi tasan tarkkaan mitä teki, koska hän kohdensi löylyä heittäessään sitä eri puolille saunaa. Siellä ei ollut tyypillistä löylykauhaa, vaan varsi oli pidempi, jotta kiukaalle ylsi ja kauhaosa oli syvyyssuunnassa pidempi, leveyssuunnassa kapeampi ja syvempi, että siihen mahtui enemmän vettä. Löylyä ei myöskään heitetty, vaan sitä kaadettiin hitaasti maltilla eri puolille kiuasta. Monilla oli myös hattu päässä, jonka merkityksen huomasin vasta kotona katsoessani savun tummentamaa päänahkaani.

Mökkisaunoissa on hieman erilaista, itselleni perinteisempää tunnelmaa, kun pesuvesi haetaan järvestä sangoilla ja peseytyminen suoritetaan saunassa. Omat suhteellisen pitkät ja paksut hiukseni tuottivat näissä haastetta ja sainkin apua hiustenpesussa.

Olin aina varautunut äkkinäisiin saunakutsuihin. Minulla oli saunakassi aina valmiina eteisessä tohveleineen, pesuaineineen, pyyhkeineen ja juomapulloineen. Mukana oli myös uima-asu ja kukkainen kylpytakki. Kyseinen kylpytakki on suosikki "saunavaatteeni" (Kuva 4). Usein saunajuomana kassissa oli pillimehua. Saunoja kiertäessä kohtasin paljon erilaisia ihmisiä, mitä pidän itse saunojen lisäksi suurena rikkautena. Stereotypia hiljaisista suomalaisista, jotka eivät pidä "small talkista" ei päde millään lailla saunaan. Uskon, että aion jatkossakin ottaa irtiotoja arjesta menemällä erilaisiin saunoihin saunomaan.

Kuva 4. Valmiina saunaan

3.4 Valokuvat

Pohdin, kuinka kertoisin, millaisissa saunoissa olen käynyt. Saunoja on kuitenkin erilaisia ja niistä kertoi ensin kiuaskivien erilaisuus ja eri lajisuus. Olin aikaisemmin pohtinut myös Instagram-tilin tekemistä nimellä "maijusaunoo". Tuntui luonnolliselta aloittaa saunojen valokuvaaminen. Ensin kuvasin filmikameralla ja pimiössä kehitin muutamia mustavalkoisia kuvia. Kamera oli kuitenkin painava ja saatoin lähteä saunaan lyhyelläkin varoitusaajalla, joten puhelimen kamera oli toimivampi vaihtoehto. Pian huomasin, että pystyin ottamaan valokuvia saunojen ulkopuolelta tai pukuhuoneesta. Saunassa ei voinut valokuvata kuumuuden takia ja sen vuoksi, että siellä oli ihmisiä saunomassa. Tämän vuoksi kävin itse kuvaamassa tai pyysin saunan ylläpitäjältä jälkikäteen valokuvaa saunan sisältä ja miljööstä, josta en saanut otettua kuvaa. Rakastan valokuvata arkisia asioita ja ihmisiä. Ensin harmittelin, ettei kuvissa näy kanssasaunojia, mutta saunamuistot tuovat ihmisen ikään kuin kuvaan saunomaan. Vastakkainasettelu tuntui siltä, kuin se olisi ollut alkujaan niin tarkoitettu, vaikka näin ei ollut.

Aluksi ajattelin laittavani valokuvat näyttelyyn esille ruskeisiin kehyksiin. Niistä tuli arkisen kotoisa tunnelma. Kuitenkin valokuva-albumi taas haastaisi katsojaa pelkästään seinille katselemisen sijaan rohkeasti istuutumaan alas selaamaan valokuvia.

Valokuva-albumiin ei tullut lopulta montaa valokuvaa, vaikka kuvia oli runsaammin. Halusin näyttää kuvissa oleelliset asiat, vaikka tyyppillisesti kuvasin kaikkea saunalimuista pyyhkeisiin. Olisin voinut valita kuvien määrän mukaan sivumäärältään vähäisemmän ja ohueman albumin, milloin kaikki sivut olisivat täysiä. Halusin kuitenkin näyttelyyn suuren paksun albumin, jonka runsaat tyhjät sivut kertovat siitä, että saunojen kiertely jatkuu ja kuvia on tulossa vielä paljon.

3.4.1 Kaiverrettava asia ja savella luonnostelu

Vaikeinta oli ideoida, mitä haluan kaivertaa uusiin kiuaskiviin, joita jätin vieraillemiini saunoihin ottamani kiuaskiven tilalle. Luonnollisesti lähdin aina ajattelemaan jotain todella yksityiskohtaista, mutta tässä tuli yksinkertaisesti ja ehkä onnekseni aika vastaan. Aluksi aioin kaivertaa saunaan liittyviä asioita, kuten löylykauhan tai saunavastan. Sen jälkeen sain ohjaajaltani idean, että kaivertaisin kiven aina saunavierailun jälkeen saunapäiväkirjani pohjalta. Esimerkiksi kun Lauritsalan uimahallissa oli saunan puheenaiheena Seppo, joka olikin hevonen, olisin voinut kaivertaa sinne jätettävään kiveen hevosenkengän tai muun hevoseen liittyvän asian. Inspiroiduin tästä ideasta, mutta aika tuli valitettavasti tässä vastaan. En olisi ehtinyt palata jokaiseen vierailemaani saunaan, etenkin kun osa oli pidemmän matkan päässä.

Kun kaiverrettavaa asiaa piti yksinkertaistaa, mietin ihan vain Maijua, eli kutsumanimeäni. Idea lähti siitä, että teokseni ei ole kokonaisuudessaan nähtävillä oleva, galleriatilassa esitettävä teos. Pohdin, että jos haluaisin yleisen tavan mukaisesti nimikoida teokseni, miten sen tekisin. Silloin syntyi idea omasta nimestä kaiverrettuna kiveen. Luonnostelin ideoita metallitikulla saveen, josta olin muovannut kiuaskiven näköisiä kappaleita (Kuva 5). Vietin luonnosteluvaiheessa suunnilleen pari viikkoa, mikä ei ole impulsiiviselle työskentelylleni lainkaan tyypillistä.

Oli kuitenkin haikeaa hyvästellä idea erilaisten asioiden kaivertamisesta, mutta aikataulujen puitteissa se ei ollut mahdollista ja halusin ehtiä eri saunoihin sen sijaa, että olisin palannut aina viemään kiven. Jos minulla olisi ollut enemmän aikaa tai olisin vähentänyt saunojen määrää, olisin voinut toteuttaa idean. Janosin kuitenkin päästä saunomaan mahdollisimman moneen eri saunaan.

Kuva 5. Saviluonnokset

Etäännytin itseni pariaksi viikoksi kaiverrettavan asian valitsemisesta. Ajattelin pienen tauon antavan uusia näkökulmia, kun oli olo, että olisi jumissa aiheen kanssa. Tämän parin viikon aikana saunoin luonnollisesti lähes joka ilta muutamassa tutussa eri saunassa. Kun olin eräässä saunassa, minulta kysyttiin kauan olin istunut siellä. Naurahdin, että aina kun tuota kysytään minulta, kuulostaa aivan siltä, kuin istuisin vankilassa. Tästä tuli pieni

humoristinen, ei kenties katsojalle aukeava vitsi kiviin kaiverrettavaksi. Nimittäin tukkimiehen laskemalla numeroidut kiuaskivet sen mukaan, kuinka mones sauna on kyseessä. Lisäsin myös kaiverrettuihin kiviin oman nimeni laskelman viereen. Näin alkoi kaiverrettujen kivien avulla saunojen laskeminen. Jos esimerkiksi katsoja menee Lappeenrannan uimahallin saunaan tai johonkin muuhun vierailemaani saunaan, voi hän kiveä katsomalla selvittää kuinka mones sauna se on tällä saunamatkallani.

Tukkimiehen kirjanpidossa asioiden lukumäärä merkitään pystyviivojen avulla. Laskelmassa yksi pystysuunnassa oleva viiva vastaa numeroa yksi. Kaksi viivaa taas puolestaan vastaa numeroa kaksi. Kun halutaan merkitä numero viisi, merkitään ensin neljä pystysuunnassa olevaa viivaa, jonka jälkeen viides viiva merkitään viistosti muiden viivojen yli. Näin on helppoa pysyä laskelmien perässä, kun hahmottaa montako viiden ryhmää on.

3.4.2 Kaivertaminen

Kiveä voi kaivertaa veden ja timanttiterän avulla. Jotta työstäminen olisi tehokasta, tarvitaan monitoimityökalu, johon timanttiterä laitetaan. Kaivertaminen oli minulle ennestään tuttua kivikursilta, kuten myös monitoimityökälun käyttö, jota olen hyödyntänyt myös metallia työstäessä (Kuva 6). Kiven kaivertaminen ei ole aina samanlaista. Siihen vaikuttaa paljon se, millainen kivilaji on kyseessä. Esimerkiksi kovaa ja rakenteeltaan kidemäistä kiveä on erilaista kaivertaa kuin pehmeää ja rakenteeltaan tiheää kiveä. En ollut aikaisemmin kaiverthanut kiuaskiveä. Olin myös epävarma siitä, mitä kiveä kiuaskivi oikeastaan on. Myöhemmin aiheeseen perehtyen viisastuin, että kiuaskivilajeja on erilaisia ja olen kaiverthanut pääosin oliviinidiabaasi lajia, joka on kiuaskivistä yleisin (Kuva 7).

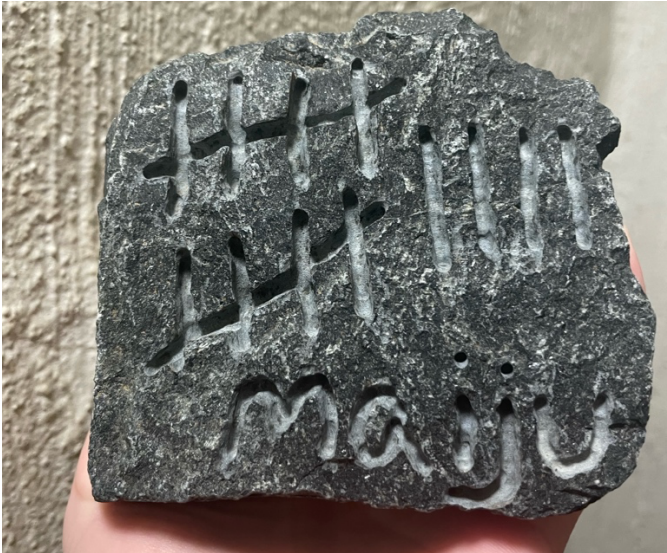
Kokeilin kuitenkin ensimmäisen kerran kaivertaa oman kotini saunan kiuaskiveä, joka oli eri kivi laji mitä päädyin kaivertamaan. Olin juuri muuttanut 60-luvulla rakennettuun taloon, enkä tiennyt miten vanhoja kiuaskivet olivat. Kuitenkin oman saunani kivi oli muuten samanlainen kivi kuin oliviinidiabaasi, mutta se on lämpökäsiteltyä, mikä tekee siitä kestävämmän. Tämän huomasin siitä, että kiveä kesti kaivertaa kauemmin ja pinta oli niin kova, että kaivertaessa lähti aavistuksen verran korkeaa lasimaisen kilahtavaa ääntä. Aivan kuin olisin hionut ruusukvartsia. Testikiven jälkeen kokeilin kaivertaa uuteen oliviinidiabaasi kiuaskiveen. Kivi oli pehmeämpää ja huomasin sen lämpenevän käsissäni. Tiesin kiuaskivien vaaravan lämpöä, mutta en olisi uskonut, että se työstäessäkin lämpenee. Kyseessä oli kuitenkin kiven kokoon nähden suhteellisen matala kaiverrussyvyys. Kiven lämmitessä oman nimeni a-kirjainta kaivertaessa, kirjaimen keskiosa halkesi irti. Päädyin tekemään syvempää kaiverrusjälkeä, koska en halunnut tuhjata hyvää kiviyksilöä. Päätin käyttää kylmempää vettä ja kaivertaessa upottaa kiven muutaman sentin pinnan alle. Aikaisemmin olin pitänyt

kiveä vettä tiputtelevan hanan alla, mutta runsaampi ja kylmempi vesi ennaltaehkäisi pienen yksityiskohtien halkeamista, kun kivi ei päässyt lämpenemään.

Myöhemmin kohtasin uuden arvoituksen, kun huomasin timanttiterien kuluvan nopeasti puhki. Sen huomaa siitä, kun terästä katoaa timanttipinnoite ja jäljelle jää sileää metallia. Ensin ajattelin sen olevan kiinni itse tekijästä, minusta, mutta kysyin varmuuden vuoksi neuvoa ohjaajaltani. Olen kuitenkin kaivertanut kiveä samalla työkalulla useita kertoja tuhoamatta yhtäkään terää. Ohjaajani ehdotti syyn olevan timanttiterien laadussa. On olemassa edullisia timanttiteriä, joissa on karheudeltaan ohuempi ja sileämpi kerros timanttipäällystettä. Ne eivät kestä kovaa kiveä samalla tapaa, kuin kalliimmat timanttiterät, joissa on karheampi ja paksumpi timanttipäällyste. Lähdin etsimään uusia teriä. Oli kuitenkin hankalaa löytää pyöreäpäisiä timanttiteriä, kun valtaosa oli teräväkärkisiä, mutta onneksi rautakau-pasta löytyi lopulta sopivia. Ne toimivat kestävästi ja täydellisesti opettaen samalla minulle, että joskus on ihan hyvä panostaa työkalujensa laatuun, eikä aina etsiä halvimpia vaihtoehtoja.

Kuva 6. Kaivertaminen veden avulla monitoimityökalulla

Kuva 7. Kaiverrettu kivi

4 Havainnointi

4.1 Saunapäiväkirja

Alusta alkaen minulle oli tärkeää kerätä mahdollisimman paljon informaatiota. Prosessilla ei ollut selkeää suuntaa ja olin alussa epävarma aiheestani suhteessa teokseen. Ajattelin, että mikäli keräisin laajasti ja monipuolisesti informaatiota, minulla olisi paljon erilaisia mahdollisuuksia, joita kohti suunnata. Projektin ensimmäisestä saunakerrasta alkaen kirjoitin päiväkirjaa. Ensin merkinnät olivat todella yksityiskohtaisia ja tekstiä tuli paljon. Kirjoitin ylös pienimmätkin havainnot lauteiden narinasta löylynheittohetkiin, miten löylyä heittäessä päällyskivet kastuivat ja yhtäkkiä kuivuivat. Lopulta tajusin tulevani saunomaan aika paljon ja pyrin tiivistämään tekstejä. Saunoin tuntemattomien ihmisten lisäksi myös läheisteni, ystävieni ja tuttujen kanssa, joten päätin, että en mainitsisi nimiä. Onhan sauna lopulta intiimi ja tietyllä tapaa pyhätila, jossa yksityisyys on tärkeää.

Saunapäiväkirja myös paljastaa enemmän mitä kierretyistä saunoista kerättyjen kiuaskivien määrä. Saunon päivittäin, eli monissa tutuissa saunoissa useita kertoja. En ota saunasta kiveä, josta olen jo aikaisemmin ottanut kiven. Toisin sanoen päiväkirja kertoo saunomiskertojen määrän, ei saunojen määrää. Halusin kuitenkin pitää saunojen määrän keskiössä saunakertojen sijaan.

Saunapäiväkirjassa mielenkiintoisia ovat erot saunakerroilla, jossa on muita ihmisiä, kuin ne kerrat saunoessani yksin. Lisäksi eroa on myös siinä, onko saunassa miten läheisten ihmisten kanssa verrattuna täysin tuntemattomiin ihmisiin. Harvoin on ollut saunomiskertaa, kun ei olisi ollut keskustelua, oli kyseessä tuntemattomat ihmiset tai perheenjäsenet. Päiväkirjassa kuitenkin on helppo havaita, miten erilaisia keskusteluja syntyy erilaisissa saunoissa. Esimerkiksi teekkareiden täyttämässä sekasaunassa keskustelut ovat huomattavasti erilaisia, kuin esimerkiksi uimahallissa tai pienessä kotisaunassa. Tämän vuoksi pidän rikkautena, miten erilaisiin saunoihin olen päässyt vierailemaan.

Oli kaunista huomata myös, miten julkisissa saunoissa on yhteisöllisyyden henkeä tuntemattomien keskuudessa. Kirjoitin päiväkirjaani Lauritsalan uimahallikäynnistäni naapurini kanssa, jossa kanssamme oli saunassa eräs äiti kolmen lapsensa kanssa. Kaksi lasta oli todella pieniä, arviolta 2–4-vuotiasta. Kun he halusivat saunasta nopeasti pois, kolmas muutaman vuoden vanhempi lapsi halusi taas kovasti vielä jäädä saunomaan. Tietenkin ellei saunassa olisi ollut ketään, olisi vanhempi lapsi joutunut lähtemään todennäköisesti pienen itkupuuskahduksen vallassa äitinsä ja pikkusisarustensa kanssa pois suihkutiloihin. Kuitenkin kun olimme naapurini kanssa saunassa, äiti rempseästi kysyi, voisimmeko saunoa

hänen lapsensa kanssa hetken. Vastasimme myöntävästi ja jäimme saunaan rupattelemaan lapsen kanssa hänen päiväkotipäivästään.

4.2 Saunamuistojen ja -ajatusten keräily

Saunapäiväkirjan ohella havaitsin, miten ihmiset jakavat usein saunassa saunamuistojaan esimerkiksi omista saunaperinteistään. Kun ystäväni kertoi, miten hänellä oli aina pienenä vesipyssy saunassa mukana, minua alkoi kiehtomaan muiden saunamuistojen keräily. Jälkikäteen ajateltuna pidän tätä osiota erittäin merkittävässä roolissa teoksessani, koska yhtä moninaisia kun kerätyt erilaiset kiuaskivet ovat, yhtä ainutlaatuisia ovat myös ihmisten omat saunamuistot ja perinteet. Onhan tämän koko opinnäytetyön idea lähtenyt oman perheeni yhdestä saunaperinteestä.

Muiden saunamuistojen kuuleminen sai toteamaan, että vielä tänäkin päivänä elämän suuria tapahtumia tapahtuu saunassa. Ei välttämättä enää synnytyksiä, mutta esimerkiksi kosimisia ja morsiuksaunoja. Minua ilahdutti huomata, miten perheillä on omia saunaperinteitä. Kuinka esimerkiksi saunotaan lauantaisin ja katsotaan tietty televisio-ohjelma tietyn iltapalan kera. Miten vanhemmat laulavat saunassa lastensa kanssa saunalauluja, joita he laulavat taas omille lapsilleen.

Samalla saunamuistoihin liittyi myös kipeitä muistoja. Miten esimerkiksi tytär on saunonut aina isän kanssa ja se on ollut molemmille tärkeää aikaa jutella päivän kuulumisista, mutta murrosikä lopetti perinteen. Lisäksi kuinka muun muassa teini-iän viiltelyt lopettivat saunomisperinteen äidin, mummon ja sisarusten kanssa. Kipeät muistot liittyivät usein saunomistavan loppumiseen tai muuttumiseen. Yhteistä näille muistoille on kaipaus läheisten kanssa saunomiseen ja enemmistöllä se, että on vanhemman kanssa vastakkaista sukupuolta.

Positiivinen puoli oli taas julkisten saunojen vaikutus kehonkuvaan. Useampi oli kokenut kehonkuvaansa positiivisesti vaikuttaneen sen, että on päässyt aina julkisissa saunoissa elämänsä varrella näkemään niin sanotusti tavallisten ihmisten kehoja. Vaikka saunassa ei tietenkään kiinnitetä erityistä huomiota toisten alastomuuteen, näkee siitä huolimatta erilaisia kehoja. Toisaalta taas kynnyksellä mennä alasti julkisiin saunoihin oli korkeampi heillä, jotka eivät olleet käyneet niissä tai saunomassa muuten kuin yksin, koska ei ollut päässyt näkemään erilaisia kehoja ja suhde omaan alastomaan kehoon on epävarma. Näiden kokemusten kuulemisen pohjalta saattaisiin uskalttaa rohkaista ihmisiä käymään julkisissa saunoissa. Saunassa me kaikki olemme vain ihmisiä ja kehoja on olemassa yhtä paljon erilaisia kuin on ihmisiäkin ja jokainen on arvokas. Tässä kohtaa täytyy kuitenkin muistaa, etteivät julkiset saunat ole kaikkien juttu, eikä tarvitsekaan olla. Kuitenkin niillä on yhteyksiä kehonkuvaan.

Yhdessäkään saunamuistossa ei kuvailtu saunan vaikutuksia ulkonäköön liittyviin asioihin, vaan miten se vaikuttaa mieleen ja sisäiseen olotilaan. Ulkomailla usein markkinoidaan saunan vaikutuksia ihon hyvinvointiin ja painonhallintaan, mikä mielestäni kuulostaa hurjalta. Voi nämä asiat olla totta mutta vierastan sitä, että saunaa tarkastellaan ulkonäköperspektiivistä.

Keräsin saunamuistoja usealla eri tavalla. Minulla oli vihko, jonka kuljetin aina mukani saunaan jättäen sen saunomisen ajaksi pukuhuoneisiin tai muuten saunan lähetyville. Lisäksi jotkut kertoivat kasvotusten saunassa muistojaan. Halusin kuitenkin löytää myös jonkin erilaisemman tavan kerätä muistoja ja päädyin luomaan Google Forms lomakkeen. Siihen saisi jokainen linkin tai QR-koodin tavoittava kirjoittaa saunamuistonsa täysin anonyymisti. Uskon, että tällä oli suuri merkitys siinä, että ihmiset uskalsivat kertoa hyvinkin arkoja ja henkilökohtaisia muistoja. Lomakkeella en saanut edes tietoa sähköpostiosoitteesta tai nimestä. Ainoastaan kirjoitettu vastaus. Tietenkin on riski, että joku olisi kirjoittanut useamman muiston, koska järjestelmä ei seuraa onko kyselyyn jo vastannut yksittäinen henkilö. Mielestäni se ei ole kuitenkaan ongelma, koska mitä se haittaisi, jos joku kertoisikin useamman muiston. Yksi vastaus saattaa sisältääkin useamman muiston. En ole nimittäin halunnut rajata vastauksia tai asettaa mitään sääntöjä. Lomakkeeseen voi myös vastata milloin vain, koska jatkan tämän teoksen tekoa.

Vaikka sähköisesti saadut vastaukset ovat anonyymeja, voi kuitenkin kielenkäytöstä ja sanavalinnoista, sekä sisällöstä saada aavistusta kirjoittajasta. Esimerkiksi, kun joku käyttää sanaa vasta eikä vihta, voi arvata henkilön tulevan Itä-Suomesta, jossa tyypillisesti vastaan vastalla, joka on sidottu pannalla, kun taas Länsi-Suomessa vihdotaan vihdalla, joka sidotaan siteellä.

5 Näyttely

5.1 Teos näyttelytilassa

Suurin haaste tässä teoksessa on se, että kukaan ei voi nähdä teostani galleriatilassa tai kokonaisuudessaan. Se toisaalta on piirre, josta pidän teoksessani. Sitä ei voi asettaa galleriatilaan, eikä sitä voi ahmia kerta silmäyksellä. Toisin sanoen taideähkyn riski on todella pieni. Eräs ystäväni kysyi minulta, miksi kaiverran kiviä Suomen saunoihin, kun kukaan ei näe niitä, ellei mene saunomaan. Totesin siihen, että sehän on teoksessa ideana, että kaiverretun kiven nähdessä osana taidekokemusta on myös itse saunominen. Minulta on useampi kysynyt, miksen vain sano, että olen kaivertanut kiviä kuitenkin kaivertamatta, koska tuskin kukaan menee katsomaan kaikkia kiviä. Vastaukseni tähän on se, että katsoja saa itse valita kuinka paljon ja missä ajassa näkee teokseni. Katsoja saa valita katsooko teoksesta kertovan dokumentaarisen näyttelyn, käykö katsomassa jossakin vierailemassani saunassa kaiverrettua kiveä tai kenties useammassa. Haluan antaa katsojalle sen vapauden.

Pidän kuitenkin näyttelyssäni isossa roolissa kerättyjä ihmisten saunakokemuksia ja -muistoja, vaikka saunojen ilmapiirit ovat kuitenkin usein niin avoimia, että niissä jaetaan tuntemattomillekin toisinaan saunamuistoja. Näyttelyn saunamuistot ovat kuitenkin sellaisia, ettei katsoja tiedä kuka muiston omistaa. Muistot ovat katsojalle täysin anonyymeja. Osa niistä on myös minulle niiden kerääjänäkin anonyymeja, koska olen käyttänyt saunamuistovihkon ja kertojan kuuntelun lisäksi Google Formsia, johon on voinut kertoa muistonsa täysin anonyymisti. Kokonaisuutena teosnäyttely avaa katsojalle minun saunamatkaani. Miten erilaisissa saunoissa olen käynyt, kerättyistä kiuaskivistä ja valokuvista päätellen. Lisäksi miten arvokasta ja korvaamatonta tietoa olen saanut muilta heidän saunakokemuksistaan ja siitä, mikä saunassa on rakasta. Olen tästä erittäin kiitollinen.

Informaatiota näyttelyteokseen olen kerännyt valokuvauksen keinoin. Minua kiehtoo saunamuistojen ja saunavalokuvien vastakkainasettelu. Ihmisiä ei näy saunoista otetuissa valokuvissa, mutta heidän äänensä näkyy saunamuistoissa. Valokuvaaminen saunassa ei teosta tehdessä onnistunut saunan kuumuuden takia ja sen takia, että niissä on ihmisiä. Tietenkin jos olisi ollut erikoisvälineistö tähän kuvaamiseen ja luvat jokaiselta ihmiseltä, olisi se ollut mahdollista. Mielestäni tämä vastakkain asettelu toimii kuitenkin hyvin.

5.2 Näyttelykokonaisuus kerronnan välineenä

Galleriassa esillä oleva näyttelykokonaisuus on dokumentaarinen näyttely (Kuva 8). Sen tehtävä on kertoa katsojalle saunakierroksesta ja kaiverretuista kivistä, teoksen osasta, jota

ei voi galleriatilaan nähtäville tuoda. Koen kuitenkin dokumentaarisen osion osaksi teosta. Hyllyillä rivissä olevat eri saunoista kerätyt kiuaskivet kuvassa 9, kertovat katsojalle miten erilaisia kiuaskiviä on, mutta samalla myös miten erilaisia saunoja on. Erilaisiin saunoihin ja niiden kiukaisiin soveltuvat erilaisia kiuaskivet.

Kuva 8. Yleiskuva teoksesta Galleria NOSTE:lla

Kuva 9. Lähikuvaa kivistä

Olen halunnut tuoda näyttelytilaan saunan kiireettömyyttä saunalaudepenkillä, johon katsoja voi rauhassa istahtaa selaamaan valokuva-albumia (Kuva 10). Aluksi valokuvien piti olla seinällä ruskeisiin kehyksiin ripustettuina, mutta kaipasin kokonaisuuteen jotain inttiimpää vivahdetta. En halunnut, että katsoja voi kävellä galleriatilaan ja silmäillä ympärilleen, minkä jälkeen lähteä. Ei siinäkään ole tietysti mitään vikaa. Halusin kuitenkin saada katsojan pysähtymään jonkin asian äärelle ja niin, että hän voisi tarkastella asiaa itsekseen rauhassa omaan tahtiin. Näin sain idean valokuva-albumista ja vielä stereotyyppisen näköisestä isosta punaisesta valokuva-albumista, joita löytää vanhempien luota kirjahyllystä, johon on kerätty lapsuuskuvia.

Kuva 10. Saunalaudepenkki ja valokuva-albumi

Lisäksi näyttelytilassa on kuunneltavissa ääniteos, jossa luen ääneen ihmisten antamia saunamuistoja. Mielestäni tämä tuo näyttelyyn monipuolisuutta ja esitystapa antaa muistoille omanlaista arvokkuutta. Koin esitystavan toimivammaksi kuin sen, että olisin kirjoillut-tanut muistot pitkinä teksteinä seinälle. Silloin ne olisivat hukkuneet toisensa alle. Poikkeuksena on valokuva-albumin ensimmäisellä sivulla komeileva printattu saunamuisto Laura-mummiltani hänen kauniilla käsialallaan, hänen nimellään. Sain muiston viime hetkellä, enkä olisi ehtinyt äänittää sitä mukaan ääniteokseen. Tiesin, että teoksestani jäisi

puuttumaan minulle itselleni erittäin merkittävä osa, mikäli jättäisin sen pois. Jälkikäteen ajateltuna, Laura-mummin muisto toimi näyttelyssä parhaiten juuri näin. Olin teosta tehdesäni pyrkinyt etsimään jotakuta, joka olisi syntynyt saunassa. Tämän vuoksi oli yllätys, että sellainen henkilö löytyi todella läheltä. Laura-mummini kertoi kirjoitetun saunamuistonsa lisäksi, että maalla lapset synnytettiin usein saunassa. Mummini kertoi syntyneensä saunassa ja hänen Loviisa-mummonsa olleen lapsenpäästäjä. Jotenkin tämän kaiken kuullessani pari päivää ennen teoksen esille ripustamista, tuntui kuin jokin ympyrä olisi sulkeutunut ja teos olisi saavuttanut valmiuden esille ripustamiseen.

6 Yhteenveto ja pohdinta

Opinnäytetyöni tarkoitus oli oman mielenkiinnon ja perheeni saunaperinteen innoittamana syventyä suomalaisen saunan ja sen perinteiden maailmaan. Halusin valita itselleni rakkaan aiheen ja uppoutua siihen rauhassa. Mahdollisesti tutkia, mitä kaikkea uutta oppisin saunomisesta ja kiven työstämisestä. Minua kiehtoi muiden ihmisten saunaperinteet ja jännosin tietää, miksi suomalaiset saunovat. Opinnäytetyön loppuvaiheilla oivalsin, miten todellisuudessa suuren ja herkän aiheen äärellä olenkaan ollut.

Opin, miten erilaisia saunoja on olemassa ja miten erilaisia kiuaskiviä niiden erilaisissa kiuukaissa on. Nyt osaan jo nimetä kiuaskivi lajeja ja kertoa millaisiin saunoihin ja kiukaisiin ne sopivat. Pystyn havaitsemaan milloin kiuaskivet tulisi vaihtaa ja mistä tietää ovatko itse poimitut luonnonkivet sopivia saunaan. Sain tietää, millaisia kiuaskiviä on ollut aikaisemmin ja mitkä ovat nyt suosituimpina markkinoilla.

Opin erilaisia löylynheittämistapoja ja kohtasin hyvin erilaisia saunojia. Voisin todeta, että olen nyt parempi löylynheittäjä kuin aikaisemmin ja pystyn kohdistamaan löylyä kiukaaseen suhteessa sen liikkeeseen saunatilassa. Osaan ovelammin valita paikkani saunassa, enkä enää valitse paikkaa sen mukaan missä on tilavinta olla tai missä on vapaata.

Ennen kaikkea kohtasin ihmisiä ja erilaisia ilmapiirejä. Sain kuulla tarinoita, iloisia asioita ja huolia. Sain kuulla kasvotusten myös saunamuistoja, mikä on yksi syy, miksi aion jatkaa tätä teosta ja muistojen keräämistä. En ollut nähnyt aikoihin mitään yhtä kauniimpaa asiaa, kuin ihmisen, joka palaa lapsuusmuistoihin muistelemaan, miten on saunonut perheensä kanssa tai miten on saunonut mökillä isovanhempien kanssa. Saunamuistoissa on jotain taikaa.

Mielestäni onnistuin opinnäytetyössä kohtalaisen hyvin olosuhteet huomioiden. Monta saunaa jäi välistä, kun tulin kipeäksi ja sain saunomiskieltoa. Se oli sopiva kielto sopivaan aikaan ihmiselle, joka tekee aiheesta opinnäytetyötä. Toisaalta opin, että joskus ideoista pitää karsia todella hyviä aikataulujen vuoksi ja tavoitteet saattavat muuttua hieman alemmas matkalla, vaikka kuinka korkealle ne aluksi asettaisi. Viisastuin tässä hyvin paljon, koska oivalsin etten halua lähteä suorittamaan asiaa, joka on ollut ainoita asioita, joita ei ole suorittanut. Tästä löysin prosessitaiteen ja sen keskeneräisyyden ja rajattomuuden. Maiju jatkaa saunomista ja käyn niissä saunoissa, jotka jäivät kipeänä ollessa väliin, sekä etsin uusia saunoja laajemmalla alueella Suomea, koska tällä hetkellä saunat rajoittuvat valtaosin Itä-Suomeen ja Etelä-Suomeen.

Lähteet

Kansallisgalleria. Saunassa. Viitattu 3.9.2024. Saatavissa <https://www.kansallisgalleria.fi/fi/object/397073>

Kettunen, S. 2021. Folk Sauna Spirit. Viitattu 3.9.2024. Saatavissa <https://sarikettunenart.com/?product=uniikki-kudottu-taideteos-folk-sauna-spirit>

Rajaportin sauna. 2003. Keraamikosta kiuastohtoriksi. Yrittäjä 4–2003. Viitattu 15.8.2024. Saatavissa https://www.rajaportti.fi/arkisto/artikkelit/1996/Udt_12_07_02_02.pdf

Suomen Saunaseura. 2022. Kiuaskivissä kytee löylynsiemen. Sauna-lehti Nro 2/2022. Viitattu 17.9.2024. Saatavissa <https://sauna.fi/kiuaskivissa-kytee-loylynsiemen/>

Suomen Saunaseura. 2024. Eläimellistä menoa saunassa. Sauna-lehti Nro 2/2024. Viitattu 1.9.2024. Saatavissa <https://sauna.fi/elaimellista-menoa-saunassa-sauna-lehti/>

Toivonen, P. 2024. Aamusauna Örössä. Viitattu 24.9.2024. Saatavissa https://pivetoivonen.fi/?page_id=1137

Tate. Process art. Viitattu 23.10.2024. Saatavissa <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/p/process-art>